

Aspektuspárhuzamok és akcióminőségek a lengyel és a magyar nyelvben.

Pátrovics Péter

A szláv nyelvek (legfőképpen az orosz) és a magyar nyelv aspektusának különbségeiről ezidáig számos mű született, (ezek közül most csak néhányat említünk: Ádámné 1984: 159-169, Bárkányi 1984:144, Jászay - Tóth 1987:51-91, Jászay 1993: 70-79, Pátrovics 2000/a:306-314, Wacha 1976:60). Jelen cikkünkben azonban a címben megjelölt két nyelv aspektusának most inkább azokat az elemeit szándékozunk bemutatni, amelyek között funkcionális hasonlóság lelhető fel. Ezen túlmenően számba kívánjuk venni azokat a cselekvésmódokat is, amelyek az említett nyelvek rendszerébe tartozóknak tekinthetők. Ehhez azonban, – úgy tűnik – az ige-aspektus és a cselekvésmódok közötti kapcsolat rövid bemutatása, tisztázása is elengedhetetlen. A fentebb megnevezett fogalmak közötti viszony átláthatóságát elősegítendő, az alábbiakban lefelől az aspektualitás, a fázis- és eseményaspektus, valamint a cselekvésmódok kölcsönviszonyáról ejtenénk néhány szót.

Az aspektualitást (akárcsak a temporalitást, a perszonalitást vagy a modalitást) a Bondarko-i felfogással megegyezően általánosan (mint funkcionális-szemantikai mezőt) értelmezzük, amelynek elemeit az eseményaspektus, a fázisaspektus és az akcióminőségek alkotják (erre vonatkozólag l. Bondarko 1983:76-115). Az eseményaspektust meghatározott eseménytípusok csoportjainak tartjuk, ez tehát valójában egyfajta eseménytipológia. Ez a felfogás lényegében Kiefer véleményével egyezik meg, aki ennek a kategóriának a jellemzésére szintén hasonló kifejezéseket, úgy mint: "eseménytipológia", "eseményosztályok" használ (Kiefer 1996: 258, 259). Kiefer a továbbiakban a következőket mondja: "Egy A eseményaspektusról akkor mondjuk, hogy morfológiailag fejződik ki, ha az A oppozícióban áll egy másik B eseményaspektussal, és az A és B kategória jelentése közti különbség morfológiai eszközöknek (pl. affixumoknak) köszönhető" (Kiefer 1996:260). Az eseményaspektust egy tág, elasztikus kategóriaként értelmezzük. Ez felfogásunkban azt jelenti, hogy az eseményaspektus és az akcióminőségek (Aktionsarten) között inkluzív kapcsolat van. Az eseményaspektus tehát mint hyperonima, az akcióminőség pedig mint hyponima értendő. Azaz ennek megfelelően minden akcióminőség az eseményaspektus (mint összefoglaló kategória) körébe tartozik (ez az alapja annak, hogy a nem szláv nyelvekkel foglalkozók az akcióminőséget par excellence az aspektussal szokták azonosítani, ami zavaró lehet a szlavisták számára)¹ ugyanakkor nem minden eseményaspektus akcióminőség is egyben. Az orosz nyelvészetben például egy ideig sokan (többek között JU. Sz. Maszlov is) elfogadták az ún. morfémáson jelöletlen akcióminőségek (нехарактеризованные способы действия) létezésének lehetőségét, később viszont már egyre többen elhatárolódtak ettől a nézettől, míg az végül teljesen marginálissá vált. (Az ún. "morfémáson jelöletlen akcióminőség" megnevezés valóban nem helytálló, a fenti esetben nézetünk szerint a tulajdonképpeni eseményaspektusról van szó.) Kiefer a továbbiakban úgy fogalmaz, hogy az eseményaspektust kifejező morfológiai eszközök gazdagságát illetően a nyelvek különböznek. Ő az akcióminőséget "valamely ige jelentésének morfológiailag kifejezett járulékos módosulásaként" definiálja (Kiefer 1996:261). Ugyanakkor lehet olyan morfológiailag kifejezett eseményaspektusra is példát találni, amely nem akcióminőség. – Az olasz nyelvben

például léteznek bizonyos affixumok, amelyek esetenként a szláv nyelvekben meglévő affixumokhoz hasonlóan perfektíváló szerepet is betölthetnek: *a-*, *per-*, *a-si*, vö. *correre* vs. *accorrere*, *percorrere*, *dormire* vs. *addormentarsi*, ezek azonban az igeállománynak csak egy csekély hányadát érintik, ennek alapján szemléleti párokról beszélni az olaszban erős túlzás volna. Kreisberg megállapítja, hogy az olasz igék morfológiai felépítése és szemantikája között nem sikerült rendszeres kapcsolatot találni azon az ismert tényen kívül, hogy az *-izzare*, *-ficare* szuffixumot tartalmazó igék többsége a terminatív, az *-(a, e)ggiare* szuffixummal ellátottak többsége pedig az aterminatív csoportba tartozik. Néhány olasz igével (pl. *balenare* - villámlik, *schizzare* - kifröccsen) a beszélő vagy a hallgató a mozzanatosságot asszociálja, ugyanakkor Kreisberg szerint ez még kevés ahhoz, hogy az olaszban akciómínőségek meglétét ismerjük el (Kreisberg 1980:57, 61).

Persze az akciómínőség kategóriáját is lehet tágabban, vagy akár szűkebben is értelmezni: Kiefer például csak akkor tekinti akciómínőség képzésnek az ige morfológiai eszközökkel történő módosítását, ha a képzett ige vonzatkerete és szelekciós jegyei az alapigéhez képest változatlanok maradnak, illetve ha a képzés ma is produktív (Kiefer 1992: 818, ennek kritikáját l. Pete 1994:237). A fázisaspektust ugyanakkor ugyanazon esemény két különböző fázisát (folyamatosság -duratív fázis - befejezettség lezárult fázis) jelölő igék fejezik ki. A fázisaspektus morfológiailag a szláv nyelveken (így pl. a lengyelen) kívül, hogy csak néhány nyelvet említsünk, a litvánban, a sémi nyelvekben, és a grúzban fejeződik ki (a többi ilyen nyelvre vonatkozólag l. Bybee 1985:142, Bybee – Perkins – Pagliuca 1994:90, Pátrovics 2000/b:67-82).

Ezen rövid ismertetés után most annak bemutatására térnénk át, hogy a lengyel és a magyar aspektus között mely területeken található funkcionális hasonlóság. Először is tisztázni szeretnénk, hogy a lengyel és a magyar nyelv - amint erre többször is rámutattunk (vö.: Pátrovics 2000/a 309-311, 2000/b 67, 72-73) - aspektuálisan különböző csoportokba tartoznak. Ugyanakkor a magyar szimplex ige és annak igekötős származéka, valamint a lengyel prefixális párok közötti strukturális hasonlóság alkalmas kiindulópontja lehet a lengyel aspektusjelenség magyarázatának, jobb megértésének. Kétségtelen ugyanis, hogy bizonyos típusú igéknél a lengyel és a magyar szerkezetek között létezik analógia: *Kryśia gotowała mięso pół godziny.* - *Kryśia fél óráig főzte a húst.* vs. *Kryśia ugotowała mięso w ciągu pół godziny.* - *Kryśia fél óra alatt megfőzte a húst.* (Ez főként azokat a magyar igéket érinti, amelyekről Pete úgy vélekedik, hogy azok az egész mondat aspektusát meghatározzák pl. *csinál* - *megcsinál*, *ír* - *megír*, *főz* - *megfőz*, *szárad* - *megszárad*, *magyaráz* - *megmagyaráz*, *olvas* - *elolvas* Pete 1994:223).

Nem győzzük azonban eléggé hangsúlyozni, hogy ez a megfelelés csupán részleges, mivel az igéknek csak bizonyos körére, és csak múlt időben érvényes. Számos esetben a lengyel szimplex igének a magyarban igekötős ige felel meg, és fordítva: a magyarban szimplex igét találunk akkor, amikor a lengyel igekötős igét használ. Álljon erre itt most néhány példa: "*Na przykład nie chciał siadać*" - "*Például nem akart leülni*" (J. Putrament, Święta kula /Szent golyó/ ford. Bába Mihály), "*A doktor nie miał wilekich wymagań, lubił dobrze zjeść...*" - *A doktornak nem voltak nagy igényei, szeretett jól enni...*" (J. Iwaszkiewicz, Tatarak /A kálmosvirág/ ford. Cservenits Jolán), "*I jednak popadła w lekki poploch, gdy zerknąwszy z ukosa ku Ortizowi czuje*

na sobie jego spojrzanie" - "De azért enyhe pánikba esik, amikor szeme sarkából Ortizra sandítva **megérzi** magán annak tekintetét" (J. Andrzejewski, Idzie skacząc po górach /Jő, hegyeken szökellve/ ford. Murányi Beatrix). Néhány esetben a magyarban mindkét változat elfogadható: **Pytala go, co lubi czytać...?** - **Megkérdezte/kérdezte, mit szeret olvasni?**² Amint az a fenti példákban kitűnik, a magyarban a befejezettség nem köthető kizárólagosan az igekötőkhöz, ez a tartalom gyakran szimplex igével is kifejezhető.³

A fentiek alapján elmondható, hogy a magyarban gyakran az igekötő a befejezett aspektustartalom hodozója, hiánya pedig sok esetben az ige folyamatosságára mutat. A magyar nyelvnek ez a tulajdonsága, és az a tény, hogy egyes alapigék és azok igekötős származékai a megfelelő lengyel igepárokhoz hasonló típusú szerkezeteket alkotnak, kiindulópont lehet bizonyos aspektuális oppozíciók megfeleltetésénél, főként, ha meggondoljuk, hogy a lengyel (tkp. a nyugati szláv nyelvek) és a magyar nyelv között egyfajta hasonlóság (nevezhetjük ezt bizonyos fokú aspektuális harmóniának) még a múltbéli ismétlődés és befejezettség kapcsolatának jelölésénél is fennáll. Elég arra gondolnunk, hogy a múltban ismétlődő már lezárult cselekvéssort a magyar és legtöbbször a lengyel is befejezett igével jelöli ellentétben az oroszsal, amelyben ez a tartalom kötelezően reimperfektívált igékkel jut kifejezésre: *Kilka razy **przeczytał** artykuł.* - *Néhányszor **elolvasta** a cikket.* vs. *Он несколько раз **прочитывал** статью.* A jelenségre magam is felhívtam néhányszor a figyelmet (Pátrovics 1995:109-110, Pátrovics 1999:87, 2000: 311).

Még egyszer fontosnak tartjuk azonban elmondani, hogy nem helyes, ha a felsorolt analógiákat általánosítjuk, mivel az csak bizonyos lengyel és magyar szerkezetek között létezik, s korántsem érvényes a lengyel és a magyar aspektusrendszer egészére. Figyeljük meg, hogy – amint erre már többen is rámutattak (Jászay Tóth 1987:54, Pátrovics 2000/a:312, Pátrovics 2000/b:196) – a jövő időt jelölő szerkezetek között a két nyelvben nincs strukturális hasonlóság.

Mindezek után tekintsük most át, mely akcióminőségek tartoznak a lengyel és a magyar nyelv rendszerébe. Az akcióminőségeket Kiefer véleményéhez hasonlóan egy alapige képzővel (affixumokkal) kifejezett módosulásainak tekintjük (így az akcióminőségek, mivel kifejezésükben ige- és különféle képzők vesznek részt, egyértelműen a szóképzéshez sorolódnak), véleményünk szerint ugyanakkor nem szükséges feltétel, hogy a képzett ige vonzatkerete az alapigéével megegyezzen. A képzés ma is produktív jellegét viszont fontos, de nem kizáró tényezőként kezeljük (erre vonatkozólag l. Egg 1994:155, Pátrovics 2000/c:168, Pete 1994:238). Fontosnak tartjuk még elmondani, hogy a szemantikai-lexikális akcióminőségek kategóriái nem alkotnak egységes rendszert, és a(z) (fázis)aspektushoz fűződő viszonyuk is meglehetősen heterogén. Bizonyos akcióminőségek csak befejezett vagy csak folyamatos jelentést implikálnak, de vannak olyanok is, amelyeknél (pl. a lengyelben) az aspektusopozíció mindkét tagja szerepelhet. Így például a mozzanatosság (szemelfaktivitás), vagy a rezultativitás a befejezettséghez, az állapotok pedig a folyamatossághoz kötődnek. Ezek az igei csoportok nyitott halmazt képeznek, amit Noreen úgy fogalmazott meg, hogy végtelenül sok akcióminőség létezik (Noreen 1904-1912:645). Ezt a véleményt a nyelvészek közül többen is elfogadják (Cockiewicz 1992:14, Gecső 1989:4).

Mi itt most csak azoknak az akcióminőségeknek a felsorolására szorítkozunk, amelyek a lengyelben vagy a magyarban morfológiailag kifejezhetők, (a további eseménytípusok felsorolása értelemszerűen az eseményaspektus elemzésének irányába mutatna). Azokban az esetekben,

amelyekben ugyanarra az igei csoportra a szakirodalomban eltérő nevek léteznek, az általunk legismertebbnek ítéltet adjuk meg először, a többit pedig zárójelben közöljük.

LENGYEL NYELV:

AUGMENTATÍV IGÉK: olyan eseményeket neveznek meg, amelyeknél az eredmény teljes elérésére, vagy az esemény kezdő fázisára helyeződik a hangsúly (pl. *rozplakać się, rozpadać się /deszcz/, rozgadać się*).

Morfológiai eszköz: *roz- + się*

Jellemző jegy: teljesen, egészen.

DELIMITATÍV (DETERMINATÍV) IGÉK: időben behatárolt eseményeket jelölnek (pl. *popracować, pośpiwać, poleżeć, pochodzić*).

Morfológiai eszköz: *po-*

Jellemző jegy: egy darabig/ideig.

(Megj.: Néhány nyelvész a deninutív (atenuív) igéket /pl. *popieścić, popijać, zabawić się*/ nem különbözteti meg a delimitatívumok csoportjától. - a deminutívák csoportjára az /egy kicsit/ szemantikai jegy jellemző).

DEMINUTÍV-ITERATÍV IGÉK: olyan gyenge intenzitású cselekvéseket neveznek meg, amelyek szabálytalan időközönként ismétlődnek (pl. *pokaszliwać, pomrukiwać, poplakiwać, posapywać*).

Morfológiai eszköz: *po- + -iwa-/-ywa-*

Jellemző jegy: időnként, néha-néha.

DISZTRIBUTÍV IGÉK: olyan történéseket, vagy cselekvéseket neveznek meg, amelyek sok alannyal, vagy tárggyal ismétlődnek (pl. *pootwierać, pozamykać, ponalewać, poprzyjeżdżać*).

Morfológiai eszköz: *po- + folyamatos ige /otwierać/ = po | otwierać → befejezettség.*

Jellemző jegy: mindenki, minden, mindenkinek, mindenkit.

EGRESSZÍV (INITÍV, FINITÍV) IGÉK: egy történés vagy cselekvés végső stádiumát, a cél elérését jelölik, e csoport jelentése az ingresszív csoportéval ellentétes (pl. *dojeść : dojechać, odslużyć : odslużić, oddzwonić : oddzwaniać, dograć : dogrywać*)

Morfológiai eszköz: *od- / do-*

Jellemző jegy: végig

EVOLUTÍV IGÉK: egy esemény vagy jelenség kezdeti szakaszát domborítják ki, az intenzitás egyidejű és fokozatos növekedésével. Az augmentatív csoporttal bizonyos mértékig átfedésben

van (pl. *rozzuchwalać się, rozgadywać się*)

Morfológiai eszköz: *roz- + się*

Jellemző jegy: még jobban, egyre inkább.

FREKVENTATÍV (MULTIPLIKATÍV) IGÉK: olyan összetett eseményeket neveznek meg, amelyek külön aktusokból állnak. Rokonságot mutatnak az iteratívumok csoportjával. Egyes nyelvészek szerint tőlük abban különböznek, hogy a frekventatív akcióminőségű igék rendszertelenül ismétlődő történéseket vagy cselekvéseket neveznek meg, megint mások szerint pedig abban, hogy erősebb intenzitású eseményeket jelölnek. Több kutató a frekventatív igéket nem kezeli külön osztályként, hanem az iteratív igékhez sorolja őket (pl. *chadzać, bywać, drgać, stukać*).

Morfológiai eszköz: *-iwa-/-ywa-, -a-, -ja-*

Jellemző jegy: itt is ott is, időről időre.

INCHOATÍV (MUTATÍV, TRANSZFORMATÍV) IGÉK: az eseményeket fokozatos fejlődésükben mutatják be, miközben a hangsúly az egyik állapotból a másikba való átmenetre, vagy egy jellemző jegy fokozatos térnyerésére helyeződik. Egyes nyelvészek az inchoatív igék elnevezést az ingresszív igék elnevezés szinonimájaként használják (pl. *czerwienieć, zielenieć, wiednąć, cichnąć*).

Morfológiai eszköz: *-'e-, -ną-*

Jellemző jegy: fokozatosan, lassacskán.

INGRESSZÍV (INITÍV) IGÉK: a történések vagy cselekvések kezdetére helyezi a hangsúlyt (pl. *zapłakać, zapragnąć, pokochać, zaśpiewać*). Megj.: a nyugati szláv nyelvekben (Így a lengyelben is) ez a jelentés egyre gyakrabban a: *zacząć + płakać* (= *zapłakać*) analogikus szintaktikai szerkezettel fejeződik ki.

Morfológiai eszköz: *za-, po-*

Jellemző jegy: lehetséges körülírás: *sírni kezd...*

INTENZÍV IGÉK: erős intenzitású történéseket vagy cselekvéseket neveznek meg (pl. *upraszać, napraszać się, wygadywać*).

Morfológiai eszköz: *u- + -a-, na- + się, wy + -iwa-/-ywa-*

Jellemző jegy: nagyon, igen igen.

INTENZÍV-ITERATÍV IGÉK: olyan ismétlődő cselekvéseket neveznek meg, amelyeknek intenzitása fokozatosan növekszik (pl. *wypytywać, wyszukiwać, wykrzykiwać, wydzwaniać*).

Morfológiai eszköz: *wy- + -iwa-/-ywa-*

Jellemző jegy: állandóan.

ITERATÍV IGÉK: ismétlődő történéseket vagy cselekvéseket neveznek meg. Néhány nyelvész ezen belül a habituális igék csoportját is megkülönbözteti (pl. *czytywać, pisywać, grywać, chadzać*).

Morfológiai eszköz: *-iwa-/-ywa-, -a-, -ja-*

Jellemző jegy: gyakran.

KOMITATÍV IGÉK: egy történést vagy cselekvést kísérő másik történést vagy cselekvést. Néhányan az iteratív igék csoportjába sorolják őket (pl. *podśpiewywać, przytupić, przygrywać*).

Morfológiai eszköz: *pod-* + *-iwa-/-ywa-*, *przy-* + *-iwa-/-ywa-*.
Jellemző jegy: szintaktikai - a fő állítmány megléte.

MUTUÁLIS IGÉK: kölcsönösen ismétlődő történéseket, cselekvéseket neveznek meg (pl. *przekrzykiwać się, przemawiać się, prześcigać się*).

Morfológiai eszköz: *prze-* + *się*.

Jellemző jegy: egymást, egymásnak, kölcsönösen.

SZEMELFAKTÍV (MOMENTÁN, MOZZANATOS, PUNKTUÁLIS) IGÉK: egyszeri, pillanatnyi eseményeket neveznek meg (pl. *kichnąć, stuknąć, machnąć, wybuchnąć*).

Morfológiai eszköz: *-ną-*

Jellemző jegy: hirtelen, egyszerre csak.

PERDURATÍV (KONTINUATÍV) IGÉK: olyan történést vagy cselekvést jelölnek, amely egy másik esemény által kijelölt pontig tart (pl. *przesiedzieć /10 lat w więzieniu/, przechorować /całe życie/, przepłakać /całą noc/*).

Morfológiai eszköz: *prze-*

Jellemző jegy: szintaktikai lexikális, egy olyan lexéma jelenléte, amely egy másik eseményt, vagy időtartamot jelöl.

REZULTATÍV (EFFEKTÍV, CIKLIKUS) IGÉK: olyan eseményeket jelölnek, amelyek elérték végpontjukat és eredményesen lezárultak. Ezeknek az igéknek a szemantikai szerkezetében jelen van a "belső határ". A rezultatív igéket gyakran alcsoportokra osztják, ennek megfelelően beszélhetünk intenzív-rezultatív igékről (pl. *zaczytać /książkę/, zajeździć /dwa konie/*, a történés vagy cselekvés túlzott fokát jelölő rezultatív igékről (pl. *przepracować się, przepłacić, przegiąć /pałę/*), exhaustív (szaturatív) rezultatívumokról (pl. *wysiedzieć, nagadać się, nachodzić się*), terminatív rezultatívumokról (pl. *dobiec, przyjechać, zjeść*).

Morfológiai eszköz: típustól függően sokféle lehet pl. *za-*, *prze-*, *wy-*, *na* + *się*.

Jellemző jegy: teljesen.

MAGYAR NYELV:

DEMINUTÍV (ATENUÍV) IGÉK: *vigasztalगत, mulatozgat, sírogat/sírdogál, iszogat*.

Morfológiai eszköz: *-gat/-get*.

DEMINUTÍV-ITERATÍV IGÉK: *fel-felköhög/köhint, fel-felmordul, el-elsírja magát*.

Morfológiai eszköz: az igekötő ikerítése.

EGRESSZÍV (INITÍV, FINITÍV) IGÉK: *elfogyaszt, leszolgál, letölt, betölt (pl. évet)*.

Morfológiai eszköz: *el-*, *le-*, *be-*.

FREKVENTATÍV (MULTIPLIKATÍV) IGÉK: *el- elolvas, el-eljár, meg-meglátogat*.
Morfológiai eszköz: az igeikötő ikerítése.

INGRESSZÍV (INITÍV) IGÉK: *felharsan, felzúdul, felsír, meggyullad, megkíván, megkondul*.
Morfológiai eszköz: *fel-, meg-*.

ITERATÍV IGÉK: *olvasgat, írogat, játszogat, járogat, kéreget*.
Morfológiai eszköz: *-gat/-get*.

SZEMELFAKTÍV (MOMENTÁN, MOZZANATOS, PUNKTUÁLIS) IGÉK: *megcsúszik, megsörren, eldurran, megmoccan*.
Morfológiai eszköz: *meg-, el*.

PERDURATÍV (KONTINUATÍV) IGÉK: *eljátszadozik, elfütyörészik, elhever, elábrándozik*.
Morfológiai eszköz: *el-*.

REZULTATÍV IGÉK: a) a cselekvés vagy a történés túlzott fokát jelölők (pl. *agyondolgozza magát, túlfizet, túlértékel*). Eszközök: *agyon-, túl-*. b) exhaustív (szaturatív) rezultatívumok (pl. *kidolgozza magát, kibeszélgeti magát, kialussza magát*). Eszközök: *ki- + magát*. c) terminatív rezultatívumok (pl. *elolvas, leír, megeszik, megjön*). Eszközök: *el-, le-, meg-*.

A fenti felsorolást a magyarra vonatkozóan még lehetne bővíteni: a disztributív akcióminőség kialakulásának irányába mutatnak az alábbi igeformák: *a vonatokat még *le tudták fogadni; a vonatok mind *leközlekedtek; minden sajtóorgánumnak *lenyilatkoztam; most szeretném *lehiányozni az óráimat; itt kell a kutyákat *leoltatni*; augmentatív jelentést fejez ki az alábbi formáció: *éjfélig *szétizgultam magam*. Megjegyzendő azonban, hogy a fenti formák csak alkalmiak és semmiképpen nem tekinthetők stilisztikailag teljes értékűnek. Megfigyelhető, hogy a lengyelben az akcióminőségek száma jóval nagyobb mint a magyarban, valamint, hogy egy-egy akcióminőség kifejezésében több képző is részt vehet. A fenti képzők nagy része tehát az ún. többfunkciós csoportba tartozik.

Végezetül annyit szeretnénk még elmondani, hogy az itt bemutatottak nem tekinthetők a kérdés teljes és minden részletre kiterjedő tárgyalásának. Célunk mindössze egy kontrasztív szempontú általános kép megteremtése, egy a lengyel szóképzés oktatásában jól felhasználható anyag közreadása volt.

Megjegyzések

1. "Az ige szemléletnek az akcióminőséggel való összefonódása annyira szoros, hogy egyes nyelvekben csak az egyiknek, másokban csak a másiknak a létezését ismerték el. A szláv nyelvek tudományára az aspektológiai megközelítésű leírás jellemző, a magyar nyelvtudományban (nyilván német hatásra, megj. tölem) inkább az akcióminőség szerinti különbségtéves terjedt el." - jegyzi meg Jászó (Jászó 1994: 202).

2. Fentebb idézett példáink Ádámné dr. Porcsalmy Éva, *Gondolatok a lengyel igeaszemléletről és annak magyar megfelelőiről* c. 1984-ben íródott cikkéből származnak. A hivatkozott munka, valamint Bárkányi Zoltánné azonos kötetben megjelent és hasonló témájú cikke (*A lengyel igeaszpektusok használatának néhány kérdése magyar anyanyelvűeknél*) a lengyel igeaszpektus magyar nyelvi szempontból történő első tudományos jellegű értékelésének tekinthetők. Ilyenképpen tehát méltán jelenthetjük ki, hogy ezen munkák a magyarországi polonisztikában nem kevésbé úttörő jelentőségűek, mint Wacha Balázs munkái (Wacha 1976, 1978, 1983), aki a magyar nyelvészeti közgondolkodásba elsőként "kapcsolta be" az igeaszpektus problémáját. Wacha 1976-os munkájának hatása egyébként az említett cikkekben érzékelhetően jelen van (l. Bárkányi 1984:157).

3. A magyar nyelv aspektusára nézve el kell fogadnunk Wachának azt az igen találó megállapítását, hogy "a magyarban az aspektus több szinten át épülhet, illetve szintről szintre megmaradhat vagy módosulhat". A *bejött* vagy a *bejött a szobába* befejezett formát tartalmazó *időnként bejött, időnként bejött a szobába* formák kifelé már újra folyamatosak vö.: * *Míg én ott ültem, időnként bejött (a szobába) Rezső is ~ Míg én ott ültem, be-bejött (a szobába) Rezső is ~ Míg én ott ültem bejárnak (a szobába) Rezső is ~ Míg én ott voltam Rezső csak járnak ki-be*. Igaz tehát, hogy a magyarban a mondat aspektusát néha egyetlen ige határozza meg, csak az nem bizonyos, hogyaz így meghatározott aspektusérték a mondat minden további kiterjesztése, bővítése esetén fennmarad.

*Az említett jelenségre Wacha Balázs hívta fel figyelmet, s a fenti igen szemléletes példák is az ő szíves szóbeli közlései.

Bibliográfia

Ádámné, dr. Porcsalmy É. 1984. *Gondolatok a lengyel igeaszemléletről és magyar megfelelőiről*. In: *A lengyel nyelv és irodalom magyarországi kutatásairól* 4. ELTE, Lengyel Filológiai Tanszék, Budapest.

Bárkányi, Z.-né 1984. *A lengyel igeaszpektusok használatának néhány kérdése magyar anyanyelvűeknél*. In: *A lengyel nyelv és irodalom magyarországi kutatásairól*. 4. ELTE, Lengyel Filológiai Tanszék, Budapest.

Bondarko = Бондарко, А. В. 1983. *Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии*. Ленинград.

Bybee, J. L. 1985. *Morphology. A study of the relation between meaning and form*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.

Bybee, J.–Perkins, R.–Pagliuca, W. 1994. *The evolution of grammar. Tense, aspect, and modality in the languages of the world*. The University of Chicago Press, Chicago and London.

Cockiewicz, W. 1992. *Aspekt na tle systemu słowotwórczego polskiego czasownika i jego funkcyjne odpowiedniki w języku niemieckim*. Rozprawa habilitacyjna, Uniwersytet Jagielloński, Kraków.

Egg, M. 1994. Aktionsart und Kompositionalität. In: *Studia Grammatica XXXVII*. Akademie Verlag, Berlin.

Gecső, T. 1989. Aktionsart és Aspekt a mai német nyelvben. K.É. tézisei. Budapest.

Jászay, L.–Tóth, L. 1987. Az orosz igeaspektusról - magyar szemmel. Tankönyvkiadó, Budapest.

Jászay, L. = Ясаи, Л. 1993. Лекции по глагольному виду. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Jászó, A. 1994. A magyar nyelv könyve. Trezor kiadó. Budapest.

Kiefer, F. Az aspektus és a mondat szerkezete. In: *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan*. Kiefer, F. (szerk.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

Kiefer, F. 1996. Az igeaspektus areális-tipológiai szempontból. In: *Magyar Nyelv 3*.

Kreisberg, A. 1980. Kategorie czasu i aspektu w języku polskim i włoskim. PAN, Komitet Neofilologiczny. Ossolineum.

Noreen, A. 1904-1912. Vårt Språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning. bd. V. Lund.

Pátrovics, P. 1995. Kompenzációs tendenciák az orosz és a lengyel aspektus viszonylatában. In: *Polono-Hungarica 7*. ELTE Lengyel Filológiai Tanszék, Budapest.

1999. Итеративность и выражение повторяемости в прошлом в русском, украинском и польском языках. In: *Studia Russica XVII*. Budapest.

2000/a. Problemy badania aspektu polskiego i węgierskiego. In: *Polono-Hungarica 8*. ELTE, Lengyel Filológiai Tanszék.

2000/b. Aspektus a lengyel, a német és a magyar nyelvben. A lengyel aspektusjelentések német és magyar funkcionális megfelelői. Bölcsészdoktori disszertáció. ELTE. Szláv és Balti Filológiai Intézet. Lengyel Filológiai Tanszék.

2000/c. Egg, M. Aktionsart und Kompositionalität. (recenzió) In: *Studia Slavica Savariensia/1*. Szombathely.

Pete, I. 1994. Mondataspektus vagy ige szemlélet? In: *Magyar Nyelvőr 2*.

Wacha, B. 1976. Az igeaspektusról. In: *Magyar Nyelv 1*.

1978. Az igés-szerkezeti aspektus kategóriája a magyarban. Bölcsészdoktori értekezés. Szombathely.

1983. Az aspektualitás és tanítása. In: Magyar Nyelvőr 2.

In: Lengyelek és magyarok Európában. Tanulmányok D. Molnár István professzor tiszteletére. Nagy László Kálmán (szerk.) Debreceni Egyetem, Lengyel Nyelv és Irodalom Tanszék? Debrecen, 2001: 74-82.o.